

Platon, Zbrana dela Kaj potrebuje pesništvo, da se približa Dobremu?

1. *Država* 606e–607a (Sokrat)

»No, Glavkon, ko srečaš hvalilce Homerja,« sem nadaljeval, »ki trdijo, da je ta pesnik vzgojil Grčijo in si zasluži, da ga vzamemo v roke in se pri njem poučimo o uravnavanju človeških zadev in vzgoji ter da moramo živeti tako, da vse svoje življenje uredimo v skladu s tem pesnikom, [607a] jih je treba ljubiti in jih pozdraviti, saj so ti ljudje po svojih močeh kar najboljši. Priznati jim je treba, da je Homer najbolj pesniški in prvi med tragiškimi pesniki, vendar moramo vedeti, da smemo od pesništva v polis sprejeti samo himne bogovom in hvalnice dobrih ljudi. Če pa boš v napevih ali epskih verzih sprejel tudi posladkano Muzo, ti bosta v polisu kraljevala užitek in bolečina namesto zakona in (tiste) misli <lógos>, ki se (vsem) skupaj v slehernem primeru zazdi najboljša.«

2. *Zakoni* 719c–d (Atenski tujec)

Zakonodajalec, po starodavni zgodbi <lógos>, ki jo mi vedno znova pripovedujemo in se vsi drugi z njo strinjajo, pesnik takrat, ko sedi na trinožniku Muze, ni pri pameti, ampak kot nekakšen vrec pušča, da iz njega prosto izteka vse, kar priteka. In ker je (ta) večšina posnemanje, je večkrat, ko pesni o ljudeh, ki so nastrojeni nasprotno, prisiljen govoriti protislovno, ne da bi vedel, ali je [719d] res eno ali drugo od tega, kar govori. Zakonodajalec pa pri zakonu ne more delati tega, da bi izrekal dvoje o eni (stvari), ampak mora o eni (stvari) vedno izrekati le eno opredelitev <lógos>.

3. *Ion* 533d–534d (Sokrat)

Gledam, Ion, in že sem na poti, da ti povem, [533d] kaj to pomeni po mojem mnenju. Kar je v tebi in zaradi česar dobro govoriš o Homerju, ni večšina, kot sem rekel ravnokar, temveč božanska sila, ki te giblje, prav kot pri kamnu, ki ga je Evripid imenoval »magnet«, množica pa mu pravi »heraklejski (kamen)«. Ta kamen namreč same železne prstane ne le privlači, ampak jim tudi daje moč, da lahko delajo to isto kot kamen in privlačijo druge [533e] prstane, tako da nastane včasih zelo dolga veriga iz železnih koščkov in prstanov, ki visijo drug od drugega; in moč (privlačnosti) v vseh je odvisna od tistega kamna. Prav tako tudi Muza najprej sama ustvari ljudi, ki so božansko navdihnjeni, od teh božansko navdihnjenih ljudi pa je odvisna veriga drugih, ki so deležni božanskega navdiha. Vsi dobri epski pesniki namreč vseh teh lepih pesnitev ne ustvarjajo na osnovi večšine, temveč zato, ker so božansko navdihnjeni in obsedeni — in enako velja za dobre lirske pesnike. Kakor ljudje v koribantskem zanosu [534a] niso razumni, ko plešejo, tako tudi lirski pesniki niso razumni, ko ustvarjajo te lepe pesmi; nasprotno, ko vstopijo v harmonijo in ritem, bakhovsko norijo in so obsedeni; in kot bakhantke zajemajo med in mleko iz rek, ko so obsedene, ne pa, ko so razumne, tako ravna tudi duša lirskih pesnikov, kakor trdijo sami. Pripovedujejo nam namreč [534b], da srkajo pesmi iz izvirov, kjer priteka med, in jih nabirajo po nekih vrtovih in globelih Muz ter nam jih prinašajo kakor čebele, tako da tudi oni letijo kot one. In res je, kar pripovedujejo, kajti pesnik je lahko, okriljeno in sveto bitje in ne more pesniti prej, dokler ni deležen božanskega navdiha, dokler ne izgubi razuma in v njem ni več uma; dokler pa to posest še ima, noben človek ne more ustvarjati in vedeževati, saj (pesniki) ne ustvarjajo in o stvareh ne govorijo mnogo lepega na osnovi večšine, ampak [534c] — kot ti (govoriš) o Homerju — zaradi božanskega daru.

4. *Fajdros* 246b–247d (Sokrat)

Govoriti morava torej na drugi način. Naj bo (duša) podobna moči, ki po naravi sestoji iz krilate kočije in voznika. Vsi konji in vozniki bogov so sami dobri in so potomci dobrih, [246b] pri drugih (bitjih) pa so mešani. Prvič: ta, ki vodi nas, ima na vajetih dvovprego, in drugič, eden od njegovih konj je čudovito dober ter potomec takšnih konj, medtem ko je drugi potomec nasprotnih in mu je nasproten. Zato je nas voditi z vajetmi nujno težko in neprijetno. Poskusiti morava torej povedati, kako je bilo živo bitje poimenovano »smrtno in nesmrtno«. Celotna duša skrbi za celoto neoduševljenega in potuje naokrog po vsem nebu, ter se znajde enkrat v tej, drugič v drugi obliki. Če je zares popolna [246c] in okriljena, lebdi visoko in upravlja ves svet, če pa izgubi krila, se giblje, dokler se ne oprime nečesa trdnega; in ko se tam naseli ter prejme zemeljsko telo, za katerega se zaradi njene moči zdi, da giblje samo sebe, je bila celota, združena iz telesa in duše, poimenovana »smrtno«. Tiste duše, ki se imenujejo »nesmrtne«, odpotujejo ven, ko se znajdejo na vrhu, in se ustavijo na hrbtu neba, [247c] in tam stoječe jih vodi kroženje ter motrijo resničnosti, ki so zunaj neba.

Tega nadnebnega prostora ni še nikoli slavil noben tukajšnji pesnik niti ga ne bo nikdar slavil tako, kot bi si zaslužil. S to stvarjo pa je takole — nedvomno si namreč moram drzniti povedati, kar je pač res, zlasti zato, ker govorim o resnici: ta prostor zavzema brezbarvna, brezoblična, nedotakljiva, resnično bivajoča Bitnost, ki jo lahko zre le krmar duše, um; nanjo se nanaša rod resničnega védenja.

5. *Zakoni* 817b–d (Atenski tujec)

»O najboljši med tujci, mi sami smo pesniki tragedije, ki je — kolikor je to mogoče — najlepša in najboljša. Vsa naša državna ureditev je sestavljena kot posnemanje najlepšega in najboljšega življenja in mi trdimo, da je prav to dejansko najresničnejša tragedija. Vi ste sicer pesniki, toda tudi mi smo pesniki, ki govorimo o istem; bojujemo se proti vam kot ustvarjalci in tekmujeemo z vami kot igralci najlepše drame, ki jo po naravi lahko ustvari — to je naše upanje — samo resnična zakonodaja. [817c] Zato ne mislite, da vam kadar koli lahko kar tako zlahka dopustimo postaviti prizorišče na trgu in pripeljati (v polis) igralce z lepimi glasovi, ki bodo govorili glasneje od nas, ter da vam lahko dovolimo javno govoriti našim otrokom, ženskam in vsemu ljudstvu, saj o istih ustanovah vi ne govorite enako kot mi, ampak večinoma in o večini (vprašanj) nasprotno. Bili bi skoraj popolnoma nori, [817d] mi in celoten polis, ki bi vam dovolil delati to, o čemer zdaj govorite, preden bi oblasti presodile, ali ste spesnili dela, ki se smejo izreči in so primerna za govor v javnosti, ali pa ne. Otroci, potomci nežnih Muz, zdaj torej pokažite najprej oblastnikom svoje speve za primerjavo z našimi; in če se pokaže, da je to, kar govorite, enako ali celo boljše od njih, vam bomo dovolili nastop, če pa ne, prijatelji, tega ne bomo mogli storiti nikoli.«

Primerjaj še *Apologijo* 21–22c, *Fajdra* 244–245a, *Protagoro* 325e, *Zakone* 700a–701e in 829c–e ter *Državo* 377–383c, 395e–403c in celotno deseto knjigo.